

ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА ЯК НОВА БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Державний податковий університет

***Анотація.** У статті висвітлено інноваційний профіль України за індикатором Глобальний індекс інновацій. Аналіз здійснено за двома субіндексами: індексом інноваційних ресурсів та індексом інноваційних результатів. Розкрито роль національної інноваційної екосистеми в контексті підвищення інноваційності та конкурентоспроможності національної економіки в умовах цифровізації.*

Ключові слова: інноваційний розвиток; інноваційна екосистема; цифровізація; конкурентоспроможність; національна економіка.

INNOVATIVE ECOSYSTEM AS A NEW BUSINESS MODEL OF THE DIGITAL ECONOMY

***Abstract:** In article highlights the innovation profile of Ukraine according to the Global Innovation Index. The analysis was performed on two sub-indices: the index of innovation resources and the index of innovation results. The role of the national innovation ecosystem in the context of increasing the innovation and competitiveness of the national economy in the context of digitalization is revealed.*

Keywords: innovative development; innovation ecosystem; digitization; competitiveness; national economy.

Цифровізація усіх сфер життєдіяльності суспільства є невід’ємним сучасним трендом соціально-економічного розвитку. Процеси активного впровадження цифрових технологій зароджують нові передумови для сталого економічного розвитку країн, оскільки – це нові фактори забезпечення лідерства та конкурентоспроможності на світовому глобальному ринку. Досвід країн з економікою, що розвиваються, доводить, що нарощування заощаджень та інвестицій не є достатньою умовою для забезпечення стійкого економічного зростання. Саме проникнення цифрових технологій у всі сфери суспільного життя спричиняє якісні характеристики економічного зростання.

Важливу роль у зміцненні національної конкурентоспроможності займає рівень і динаміка розвитку процесів цифровізації. Цифрова економіка сприяє значному зростанню ефективності різних видів виробництв та технологій. Цифрові технології є сучасним ресурсом досягнення національних цілей інноваційного розвитку та визначають траєкторію становлення національних інноваційних екосистем.

У світовій практиці для оцінки інноваційного потенціалу, технологічної та інноваційної конкурентоспроможності країни широко використовується рейтинговий підхід. Найбільш авторитетними є Глобальний індекс інновацій, Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg, Глобальний індекс конкурентоспроможності, Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло. На наш погляд, найбільш комплексну та інформативну оцінку інноваційної розвитку країни здійснюють у співпраці бізнес-школа INSEAD та Всесвітня організація інтелектуальної власності у процесі формування інтегрального показника глобального інноваційного індексу.

Глобальний індекс інновацій (ГІІ) – це щорічний рейтинг країн за їх спроможністю та успіхом в інноваціях. Індекс обчислюється шляхом отримання середнього арифметичного балів за двома субіндексами - індексом інноваційних ресурсів та індексом інноваційних результатів, які складаються з п’яти та двох елементів відповідно. Кожен із цих елементів описує атрибут інновації та містить до п’яти показників, а їх оцінка розраховується за методом середньозваженого.

Рис. 1 ілюструє динаміку інноваційного профілю України протягом 2010–2020 рр. за елементами субіндексів глобального індексу інновацій [1].

Перші п’ять показників інноваційного профілю складають так звані ресурси інновацій. Перший показник стан інституційного середовища в Україні мав найвищі бали та мав тенденцію до зростання (з 37,1 до 55,6) завдяки стабілізації політичної ситуації та підвищення ефективності державного управління (на 13 б.), удосконалення регуляторного середовища (на 27,9 б.) та бізнес-

середовища (на 14,3 б.). Динаміка другого показника (людський капітал та наука) залишалася майже незмінною, що пояснюється покращенням якості початкової та середньої освіти (на 23,4 б.) на фоні зниження рівня та якості науково-дослідної діяльності (на 29,3 б.). Стан інфраструктури в Україні покращився на 4,5 б., що зумовлено стрімким розвитком ІКТ (+27,3 б.) та погіршенням загальної інфраструктури (-6,0 б.), екологічної стійкості (-7,8 б.). Показник внутрішній ринок став більш розвиненим (+7 б.) завдяки покращенню здатності впроваджувати та тестувати інновації на внутрішньому ринку (+12,9 б.), однак зменшилась доступність кредитів (-4,8 б.) та інвестицій (-6,3 б.) через зниження можливості захисту інтересів міноритарних інвесторів та зменшення кількості венчурних угод. Останнім індикатором у даній групі є розвиток бізнесу щодо здійснення інноваційної діяльності, який зменшився на 9,2 б. Така ситуація спричинена погіршенням інноваційних зв'язків на 15,7 б. (через зниження відсотку НДДКР, що фінансуються з-за кордону, кількості угод про спільні підприємства та стратегічні альянси) та рівня поглинання знань суб'єктами господарювання на 19,9 б. (через зниження обсягу платежів за інтелектуальну власність, імпорту ІКТ-послуг та чистого припливу прямих іноземних інвестицій) [1].

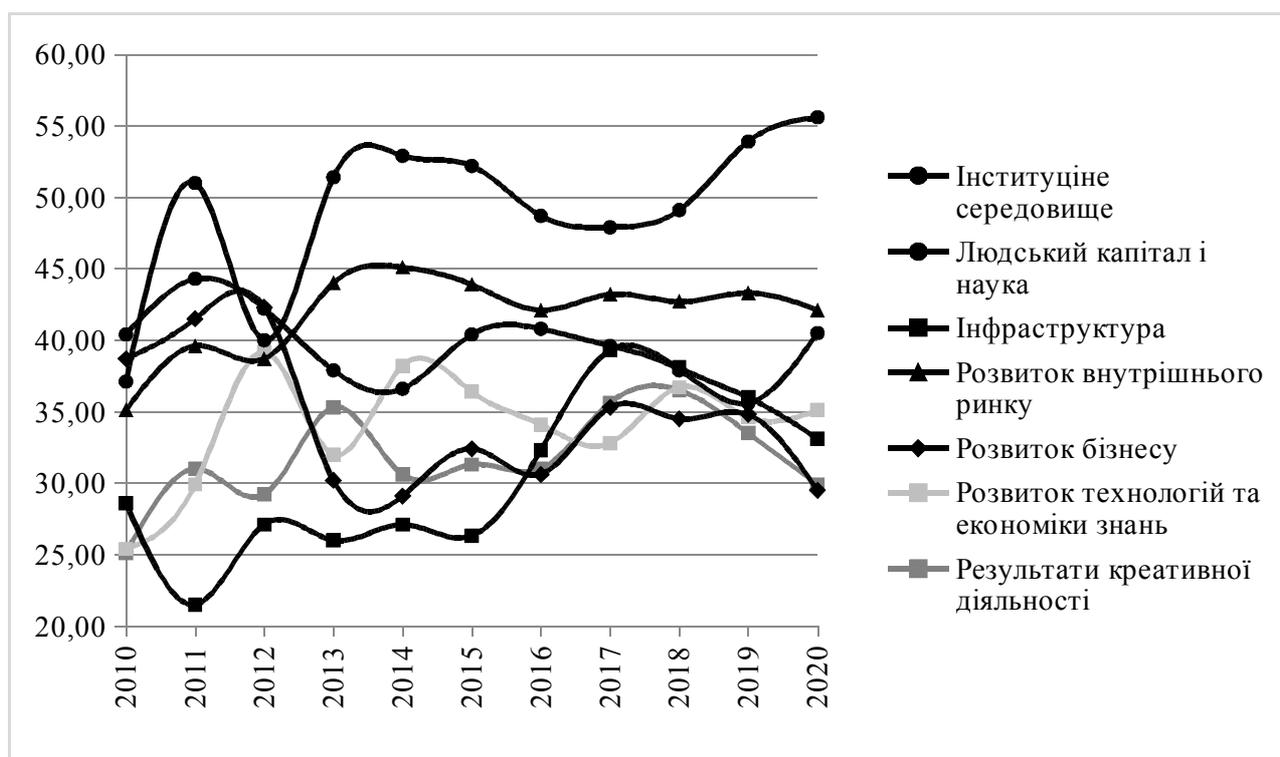

Рис. 1. Інноваційний профіль України за 2010–2020 рр.

Останні два показники формують субіндекс «Результати інновацій». За досліджуваний період в Україні спостерігався розвиток технологій та економіки знань (+9,7 б.), що відбулося завдяки інтенсифікації процесу створення знань (+17,1 б.) та дифузії знань (+21,7 б.). Попри це знизився вплив знань на економіку (-9,7 б.) через зниження продуктивності праці, витрат на програмне забезпечення, щільності входження на ринок нових підприємств, а також частки високотехнологічного промислового виробництва. Результати креативної діяльності покращилися на 4,8 б. за рахунок нарощування нематеріальних активів (+31,1 б.). Попри це відзначалося зменшення обсягу креативних товарів та послуг (-31,9 б.) та онлайн креативності (-2,7 б.).

Загалом в Україні спостерігалася тенденція як до зростання субіндексу «Ресурси інновацій» (у 2020 р. на 4,1 б. у порівнянні з 2010 р.), так і субіндексу «Результати інновацій» (у 2020 р. на 7,3 б. у порівнянні з 2010 р.). Відзначимо, що Україна має кращі результати за інноваційними результатами, ніж з інноваційними ресурсами. При цьому у середньому перший показник випереджав другий на 6,2 б. Зважаючи на те, що глобальний інноваційний індекс є середнім арифметичним зазначених показників, він також мав тенденцію до зростання - з 30,6 б. у 2010 р. до 36,3 б. у 2020 р.

Відповідно Україна покращила світовий рейтинг в Глобальному інноваційному індексі. Якщо у 2019 р. Україна посіла 47 місце серед 132 країн, то у 2020 р. – 45 місце, тобто піднялась на 2 позиції

вгору. Україна посідає 3 місце серед 34 країн з нижчим середнім рівнем доходу (lower-middle income) [1].

В Україні основні принципи, пріоритети та напрями інноваційної політики української держави викладено у «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Мета Стратегії – розбудова національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність [2].

Розглядаючи національну інноваційну екосистему як форму суспільного розвитку, якою можна управляти, необхідно брати до уваги не тільки специфіку та сутнісні характеристики власне інноваційного процесу, а й соціальний механізм його здійснення. Зокрема, інноваційний процес зазвичай асоціюється з постійним прагненням використовувати нові та унікальні знання. Важлива частина знань та навичок, необхідних для інновацій, перебуває у окремих осіб та використовується ними. Проте складність багатьох сучасних інноваційних процесів потребує об'єднання та інтеграції безлічі напрямків цих знань. Як зауважив Ван де Вен: «Хоча винахід чи концепція інноваційних ідей може бути індивідуальною, але активність, новаторство (винахід і реалізація нових ідей) – це колективне досягнення» [3, 594].

Формування мережевих структур (інноваційні кластери, мережі інноваційних підприємств тощо) вкрай важливі у розбудові національної інноваційної екосистеми в умовах цифрової економіки. Як виробничі агломерації кластери є, по-перше, певними трансгалузевими структурами, де утворюються групи пов'язаних секторів, по-друге, динамічними локальними структурами, де циркулюють і переплітаються ресурсні потоки. Таким чином, Поширення мережевих структур сприяє об'єднанню ресурсів для забезпечення економічного зростання та призводить до появи синергетичного ефекту, перевагами якого зможе скористатися кожен із учасників інноваційного процесу. Мережева економіка супроводжує зародження та розвиток інноваційних екосистем, що утворюються за рахунок впровадження нових технологій, процесів та продуктів.

Основою формування екосистеми інноваційного підприємництва є «відкритість», тобто, забезпечення співпраці між її суб'єктами не тільки в середині відповідних видів просторової конфігурації, а й між ними. Усунення бар'єрів між учасниками інноваційної екосистеми є обов'язковою умовою з метою залучення додаткових ресурсів та досягнення високої ефективності. Інституційна та інфраструктурна прозорість інноваційного середовища забезпечують життєздатність екосистеми.

Отже, бурхливий процес цифровізації, що поширюється у світі та розбудова національної інноваційної екосистеми надає Україні реальні можливості для техніко-технологічної модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Global Innovation Index: 2010-2020. Офіційний сайт. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2010-2020-Report.pdf>
2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Офіційний сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
3. Van de Ven, A. H. 1986. Central problems in the management of innovation. Management Science, 32. P. 590-607.

Соколова Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Державний податковий університет, Ірпінь, e-mail: olges@ukr.net

Sokolova Olga M. - PhD, Associate Professor, Department of Economics, Entrepreneurship and Economics Security State Tax University, Irpin, e-mail: olges@ukr.net